

“Povestea lui Harap-Alb”

Ion Creangă

Basmul cult românesc a cunoscut o adevărată expansiune în perioada celor patru mari clasici ai literaturii române, care au redescoperit și valorificat creațiile populare. În acest context, Ion Creangă pornește de la un model folcloric, însă reorganizează temele universale conform propriei viziuni estetice, realizând astfel o “oglindire a vieții în moduri fabuloase” (G.Călinescu). Astfel, opera “Povestea lui Harap-Alb” de Ion Creangă publicată în **1877** în revista “**Convorbiri literare**” reprezintă un **basm cult**, specie narativă ce implică fabulosul, cu numeroase personaje purtătoare ale unor valori simbolice, ce întruchipează bine și răul în diversele lor ipostaze.

Scriitorul are ca sursă **basmul popular**, de la care păstrează motivele specifice, personajele fantastice, ajutoarele, formulele tipice și inovează pentru basmul cult umanizarea fantasticului prin comportamentul, psihologia și limbajul personajelor.

Tema consacrată a luptei dintre bine și rău se reflectă în confruntarea personajelor pozitive cu personajele negative. În basmul lui Creangă, binele și răul nu mai sunt valori opuse, ci **complementare**: răul are efect formator pentru Harap-Alb. În fond, Spânul îl ajută pe fiul de crai să-și descopere calități ascunse, se evolueze iar unele personaje trec dinspre partea răului spre partea binelui: Împăratul Roș și fiica acestuia. Prin urmare, basmul cult adaugă și alte teme precum tema destinului, dar și tema formării surprinsă prin evoluția eroului. Procesul de formare a personalității eroului sub influența experienței directe conferă textului un caracter de “**bildungsroman**” și provoacă lectorul la reflecție cu privire la evenimentele prezentate.

Acțiunea se desfășoară liniar, cronologic prin înlănțuirea secvențelor narative și respectă modelul structural al basmului. **Formula inițială** “Amu cică era odată” deschide incipitul operei și dezvăluie un context spațio-temporal vag, nedeterminat. Astfel, din cauza lipsei urmașilor pe cale bărbătească, Verde Împărat îi cere fratelui său, Împăratul, să-i trimită pe cel mai viteaz dintre fiii săi, ca să-i urmeze la tron. Ca să-i pună la încercare, Împăratul se deghează în urs și îi sperie pe cei doi fii mai mari, mezinul însă reușește să treacă proba și obține încuviințarea de a pleca spre împărăția lui Verde Împărat. Povățuit de Sfânta

Duminică pe care o ajutase, mezinul își alege “calul, armele și hainele, pe care le avusese tatăl sau când a fost el mire” și pleacă la drum după ce primește sfaturile tatălui, între care acela de a se feri de omul spân. Cu toate acestea, “boboc” fiind, este păcălit de Spân, care, prin vicleșug, îl face slugă. Sub amenințarea morții, feciorul de împărat jură că nu va spune nimănui cine este de fapt, păstrând taina “pâna când va muri și iar va învia”. Spânul îi dă numele de Harap-Alb, care-l slujește cu credință, respectându-și jurământul făcut. Ajunși la palatul Împăratului Verde, Spânul se dă drept nepotul său și, dintr-un nemăsurat orgoliu îl supune pe Harap-Alb la trei probe: să-i aducă salășile din grădina ursului, să aducă pielea cerbului bătută cu nestemate și să o pețască pe fata Împăratului Roșu. Ajutat de Sfânta Duminică și de calul năzdrăvan, protagonistul reușește să treacă peste primele doua probe. Făcându-și prieteni pe drum, Harap-Alb finalizează probele Împăratului Roș cu ajutorul furnicilor, albinelor și a celor “cinci monștri simpatici”. După depășirea mai multor încercări, fiica Împăratului Roș acceptă să-l urmeze pe Harap-Alb iar ulterior cei doi se îndrăgostesc. Ajunși la curtea lui Verde Împărat, fata dezvăluie celor de față adevărata identitate a lui Harap-Alb. Dat în vileag, Spânul se repede ca un “câine turbat” și îi retează capul lui Harap-Alb, dar fata îl readuce la viață cu ajutorul unor obiecte fermecate. Atunci calul năzdrăvan îl apucă pe Spân și îl “azvârle în înaltul cerului”, de unde acesta cade și moare. Harap-Alb se căsătorește cu fiica Împăratului Roș și devine împărat. Opera este încheiată de **formula finală** “Si a ținut veselia ani întregi, si acum mai tine încă”. Acesta arată eternitatea, timpul mitic și trezește cititorul la realitate.

Motivele literare specifice basmului popular sunt valorificate original și complicate în basmului lui Creangă. **O scena semnificativă** din călătoria protagonistului care ilustrează numeroase motive și simboluri este reprezentată de **proba confruntării tatălui deghizat în urs**. Nu întâmplător acest episod se petrece noaptea, simbol al necunoscutului, al primejdiilor și al temerilor. Podul devine un simbol spațial al pragului dintre două lumi: o lume cunoscută (spațiul securizant al casei părintești) și o lume necunoscută care ascundă provocări și dificultăți. De asemenea, podul poate fi văzut și ca un simbol temporal arătând trecerea de la copilărie la maturitate. După ce își dezvăluie identitatea, tatăl își sfătuiește fiul să se ferească “de omul roș si mai ales de cel spân”, ilustrând motivul interdicției. Drept recunoaștere a vredniciei, tatăl îi oferă piele de urs, simbol al puterii transferate către fiu, iar sărutul primit devine o binecuvântare. De aici încolo, protagonistul parcurge drumul maturizării treptate, deci fiecare episod va însemna dezvoltarea morală în direcția asumării statutului de împărat.

Harap-Alb, spre deosebire de Făt-Frumos care ilustrează o aspirație a umanității către un ideal de frumusețe fizică care reflectă frumusețea sufletului, este lipsit de portret fizic, nu are puteri supranaturale și mai mult decât atât, are chiar defecte și ilustrează un model eroic al umanului în limitele normalității. Astfel, procedeele de caracterizare ale protagonistului sunt diverse: caracterizare directă, realizată de către narator (“boboc în felul său”) și caracterizare indirectă prin acțiuni, comportament și limbaj; fiecare probă aduce în prim plan trăsături ale eroului, care treptat și formează personalitatea. **Un episod semnificativ** care ilustrează cizelarea personalității dar și remedierea unui defect al protagonistului este reprezentat de **supunerea prin vicleșug a mezinului de către Spân**. Pierdut în pădure, acesta se tocmește cu omul spân. Codrul devine astfel primul pas în maturizarea fiului de crai. Spânul vărsându-i plosca, îi oferă posibilitatea de a se răcori într-o fântână. Fântâna reprezintă coborârea în infern, moartea simbolică a personajului. Este posibilă ieșirea, dar sub o altă identitate și cu un alt statut social. Fiul de crai lasă în grotă ipostaza de tânăr neinițiat alături de naivitate, dar cu un anumit preț : primește numele de “Harap-Alb” și devine sluga Spânului. Deși Spânul este personajul negativ, omul “însemnat” devine răul necesar care îl ajută pe Harap-Alb să capete calitățile necesare unui bun împărat, fiind văzut ca pedagogul sever care-l obligă pe Harap-Alb să-și găsească resurse nebănuite pentru a depăși limitele.

Arta narațiunii se conturează cu totul aparte în proza lui Creangă prin ritmul rapid al povestirii prin dialogul dramatizat, prin umorul realizat cu jovialitatea și prin oralitatea stilului, data mai ales de erudiția paremiologică. Naratorul homodiegetic nu mai este obiectiv ca în basmul popular, întrucât textul prezintă intervenții subiective care sunt comentate, reflecții și adresări către cititor “dar ce-mi pasă mie? Eu sunt dator să spun povestea și vă rog să mă ascultați”.

În concluzie, “Povestea lui Harap-Alb” este un basm cult și are ca particularități reflectarea concepției despre lume a scriitorului, umanizarea fantasticului, individualizarea personajelor, umorul și specificul limbajului. Opera humuleșteană se remarcă prin **călătoria** eroului cu **dublă valență: exploratorie** dar și **inițiativă**. Protagonistul își cizelează personalitatea printr-o mulțime de încercări și învață ca trebuie să-și asume destinul ca să ajungă la statutul de împărat.